

KOMMENTARER: TRYGVE SÖDERLING

Identitetspratet

Höger- och vänsterdebattörer är sällan så ofrivilligt eniga som i sina fördömanden av *identitetspolitiken*. Enligt till exempel Håkan Lindgren (*Svenska Dagbladet* 6.2.2018) handlar det om ”en konservativ, reaktionär idé som genom någon lustig historisk ironi har blivit de progressivas favoritleksak”.

Tillsammans med okunnig kritik av missförstådd ”postmodernism” – som Nora Hämäläinen diskuterar i detta nummer – har ”identitetspolitiken” (i fortsättningen: IDP) blivit ett av samtidens favoritspöken och syndabockar. Varför segrade Trump i presidentvalet? Jo, för att den amerikanska ”identitetsvänstern” hade slängt klassperspektivet och bara grälade om antalet kön på toaletter, lydde ett argument.

Röster från den politiska högern har redan länge hållit upp ”identitetsvänstern” som ett bokstavligen rött skynke, ett avskräckande bevis på motståndarnas falskhet och idémässiga försumpning. Till exempel ledarskribenten Ivar Arpi anklagade för ett par år sen vänstern för att ha ”glömt sina egna”:

Från att ha varit en stenhård motståndare till religion har man i dag på många håll allierat sig med islamister. I stället för att argumentera mot att kvinnor ska behöva skyla sig, tar vänsterfeminister på sig slöja i solidaritet. Från att ha varit förkämpar för kvinnors rättigheter, ihop med liberaler, är det i dag vänstern som har svårast att tala klarspråk om hederskultur. Från att ha va-

rit antirasister som kämpar för allas lika värde, har identitetsvänstern i dag blivit de som hårdast bevakar skillnader mellan människor baserat på deras hudfärg. (*Svenska Dagbladet* 19.8.2017)

Bortsett från den egendomliga bild av ”vänstern” som här erbjuds, är det ju en smula motstridigt om ”vänstern” kritiserar högerifrån för att ha övergett klassiska vänsterpositioner.

Men domen mot IDP är lika hård från vänsterhåll. Till exempel *Aftonbladets* kulturchef Åsa Linderborg kritiserade redan före Arpi ”dogmatismen och sekterismen”, IDP:s ”destruktiva sida” i rikssvensk debatt (8.12.2016):

I sig själv behöver den inte vara splittrande, men många av dess företrädare har positionerat sig genom ogina tolkningar. Offentliga lynchningar får peka ut det enda korrekta perspektivet.

Bakgrunden var här att några enskilda debattörer i utkanten av bland andra hbtq- och antirasistiska rörelser drivit den populära idén om ”tolkningsföreträde” till sin spets: ingen annan än just deras subgrupp hade rätt att uttala sig, eftersom alla andra (vita, strejta, män, cis-kvinnor och så vidare) per automatik är förtryckare.

En steril, tribalistisk och atomiserande attityd som tyvärr fick oproportionerlig uppmärksamhet och av en skadeglad höger till och med uppfattades som ”vänsterns” linje (”tokvänstern”). Några få he-

dersförtryckta lyckades alltså med detta enkla medel lamslå hela diskussionen i ett Sverige som gillar regler till den grad att det föreställer sig att en enda regel gäller för varje situation.

I *Ny Tid* publicerade Joel Backström i fjol en argt analys av "identitetsshopping":

Det är en del av en allmän avpolitisering där folk definierar sig mindre genom sin uppfattning om en önskvärd och rättvis samhällsutveckling, och mer genom livs- och konsumtionsstil. Men "avpolitiserings" är förstås illusorisk; den innebär bara att de avgörande politiska valen gjorts i tysthet, och att samhällsutvecklingen effektivt drivs åt ett visst håll: högerut. Identitetspolitiken är konsumismens närsläkting och nyliberalismens baksida, eller snarare dess aningslöst granna fasad. (20.3.2018)

Inte nog med detta, också de "nationalkonservativa" populisterna dissas IDP. Under regeringsbildningen i våras anklagade Grundfinnarnas ordförande Jussi Halla-aho partierna i det som blev regeringsbasen – socialdemokrater, vänstern, de gröna och svenska folkpartiet – för att ha radikaliserats vänsterut och blivit utpräglade "identitetspartier", som ägnar sig åt "fanatiska invandraråsikter, intersektionell feminism och allmän verklighetskritikhet" (*Helsingin Sanomat* 11.5.).

Att Halla-aho nämner just identitetspolitik och intersektionell feminism som hotbilder visar att han har god koll på debatten och vet vilka ord som känns mest svårbegripliga och hotfulla – sätter allra mest skräck i hans egna anhängare.

Men bygger inte just hans eget "finskhets"-parti, om något, på ett utpräglat identitets-tänk? Faktum är att Grundfinnarna, en månad efter Halla-ahos anatema mot "identitetspartierna", anslöt sig till EU-parlamentets gruppering ID, som ska utläsas "Identitet och demokrati".

Att ett begrepp – identitetspolitik – så behändigt kan fungera som måltavla för kritik och förakt från så gott som alla politiska inriktningar är intressant. Tyder det inte på att slagpåsen i själva verket är en halmdocka, det vill säga en fiendebild som snarare skapas av kritikern själv, för egna syften? Det är slående att inte bara Halla-aho, utan också alla andra

som har ett horn i sidan till IDP, just genom sin kritik själva uttrycker en stark identitet. Om inte annat så som en förnuftig, självständigt reflekterande individ som inte faller för ID-tänkandets locktoner.

En av arbetarrörelsens stora bedrifter – kring sekelskiftet 1900 plus minus 50 år – var att bygga upp en positiv arbetaridentitet: en känsla av bred gemenskap kring det politiska målet att omstöpa samhällets klassförhållanden i grunden. Samlingslokaler, arbetarpress, läsecirklar, idrottsföreningar, kooperativa butikskedjor, banker ... ett helt parallellsamhälle, en identitetsskapande värld, som gav ett alternativ till de underkuvade identiteter den borgerliga staten och kyrkan erbjöd och erbjuder.

En av den politiska högerns stora bedrifter är att den efter cirka 1950 har lyckats fragmentera och dränera en stor del av denna parallella, alternativa kultur. I stället för identiteter som bygger på vår roll som *producenter* (arbetare) ser vi oss idag som *konsumenter*: till och med statliga och kommunala tjänster, som sjukvård och bibliotek, kallar oss idag ofta för "kunder" där vi i stället borde betraktas som medborgare eller helt enkelt människor.

I själva verket kan ingen politisk rörelse, bred eller smal, byggas upp utan att medlemmar och aktivister odlar en kollektiv identitet av något slag. Det kan handla om att se sig som "liberal" (höger), "individualist" (höger), "solidarisk" (vänster), "patriotisk" (högerpopulistisk) eller något annat. Men ska vi göra politik kommer vi inte undan identiteter som kontaktytor mellan person och omvärld, som ett ideologiskt och emotionellt lim.

Det är med andra ord inte särskilt genomtänkt att blankt av avfärda "identitet" som politisk motivation. Snarare än att gruffa över att hbtq-, anti-rasism- och intersektionella feministaktivister syns i debatten (ibland med galna argument, vilket förstås ska påtalas) borde man inse att vi alla bedriver identitetspolitik, med mindre eller större framgång. Dök inte till exempel "finlandssvensk identitet" upp på 1980-talet som ett stolt slagord inom Svenska Folkpartiet? Att ingen har lyckats definiera vad den identiteten närmare bestämt skulle innebära är sen en annan sak.

27.8.2019